

VAI TRÒ CỦA VĂN HÓA GIAO THÔNG ĐỐI VỚI ĐẢM BẢO TRẬT TỰ, AN TOÀN GIAO THÔNG ĐƯỜNG BỘ

ThS. Nguyễn Thanh Tuấn
Giảng viên Học viện Hành chính Quốc gia

1. MỞ ĐẦU

Văn hóa giao thông là một trong những mục tiêu quan trọng trong quá trình xây dựng đất nước. Văn hóa giao thông là một hệ thống tổng hòa các quy chuẩn về mặt đạo đức, ý thức tự giác có vai trò chi phối và điều tiết toàn bộ quá trình tham gia giao thông của cá nhân và cộng đồng. Xây dựng và hoàn thiện văn hóa giao thông là một quá trình lâu dài, đòi hỏi có sự kết hợp nhiều điều kiện, nhiều yếu tố chủ quan và khách quan với nhau. Khi đã xây dựng và hoàn thiện văn hóa giao thông, nó sẽ trở thành biện pháp hữu hiệu nhất trong việc đảm bảo trật tự và an toàn giao thông. Thông qua bài viết này, tác giả tập trung phân tích, làm rõ nội hàm của văn hóa giao thông, các vai trò của văn hóa giao thông đối với việc đảm bảo trật tự, an toàn khi tham gia giao thông sau đây: nâng cao thức tự giác và chi phối trực tiếp hành vi chấp hành Luật Giao thông; là động lực thúc đẩy ý thức và hành động ngăn chặn các hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông; duy trì và kiểm soát ý thức tôn trọng người tham gia giao thông, giúp đỡ, nhường nhịn trẻ em người già, người tàn tật.

2. GIỚI THUYẾT THUẬT NGỮ VĂN HÓA GIAO THÔNG

“Văn hóa là một hệ thống hữu cơ các giá trị vật chất và tinh thần do con người sáng tạo, tích lũy qua quá trình hoạt động thực tiễn, trong sự tương tác giữa con người với môi trường tự nhiên và xã hội” [4, tr 10]. Những giá trị vật chất và tinh thần tương đối ổn định được hình thành, kế thừa, tinh lọc và phát triển trong suốt chiều dài lịch sử dân tộc ấy đã góp phần quan trọng trong quá trình hình thành nhân cách, phẩm chất con người Việt Nam. Trước khi qua đời, trong bản Di chúc của mình Chủ tịch Hồ Chí Minh căn dặn Đảng ta: cần phải có kế hoạch thật tốt để phát triển kinh tế và đặc biệt là văn hóa, nhằm không ngừng nâng cao đời sống của nhân dân. Phải làm cho văn hóa thấm sâu vào mọi mặt của đời sống, trong đó có văn hóa giao thông.

Văn hóa là nguồn lực quan trọng nhất trong chiến lược phát triển đất nước một cách bền vững và hài hòa. Đại hội đại biểu toàn quốc của Đảng Cộng sản Việt Nam - Lần thứ X khẳng định: “Phát triển văn hóa xã hội hài hòa với phát triển kinh tế, bảo đảm tiến bộ và công bằng xã hội trong từng bước và từng chính sách phát triển là thể

hiện tính ưu việt của chế độ ta. Tăng cường đầu tư nhà nước, đồng thời tăng cường huy động các nguồn lực xã hội cho phát triển văn hóa” [1, tr 40]. Thực hiện điều này nhằm đạt được mục tiêu cuối cùng là hướng đến xây dựng nền văn hóa và con người Việt Nam phát triển toàn diện với các giá trị: chân - thiện - mỹ, thấm nhuần tinh thần cao quý của dân tộc, nhân văn, dân chủ và khoa học.

Từ điển tiếng Việt năm 2003 của Viện Ngôn ngữ định nghĩa: giao thông là: “việc đi lại từ nơi này đến nơi khác của người và phương tiện chuyên chở” [5, tr 393]. Trong thực tế có nhiều loại hình giao thông khác nhau như: hàng không, đường thủy, đường sắt. Ở đây, tác giả chỉ nghiên cứu loại hình giao thông đường bộ. Giao thông đường bộ là hoạt động di chuyển từ nơi này đến nơi khác của người và phương tiện chuyên chở trên đường bộ, cầu đường bộ, hầm đường bộ, bến phà (qua sông, qua suối nối đường bộ với đường bộ).

Theo Ủy ban An toàn giao thông Quốc gia thì: Văn hóa giao thông chính là hành vi xử sự đúng pháp luật, theo các chuẩn mực của xã hội về lễ phải, cái đẹp, cái thiện của người tham gia giao thông. “Văn hóa giao thông là tự giác chấp hành trật tự an toàn giao thông, ngăn chặn các hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông, tôn trọng, nhường nhịn người khác, tận tình giúp đỡ người tham gia giao thông gặp hoạn nạn, giúp đỡ người tàn tật, trẻ em, người cao tuổi để hướng tới một xã hội giao thông an toàn, thân thiện” [2]. Trên cơ sở khái niệm văn hóa và khái niệm giao thông (đường bộ), chúng ta có thể thống nhất với nhau rằng: văn hóa giao thông là hệ thống các chuẩn mực trong hoạt động ứng xử của con người khi tham gia giao thông hoặc các hoạt động có liên quan đến giao thông; các quy chuẩn về cơ sở vật chất phục vụ giao thông theo quy định của pháp luật, phù hợp với các chuẩn mực đạo đức và tính nhân văn được cộng đồng thừa nhận.

3. VĂN HÓA GIAO THÔNG GIÚP NÂNG CAO THỨC TỰ GIÁC VÀ CHI PHỐI TRỰC TIẾP HÀNH VI CHẤP HÀNH LUẬT GIAO THÔNG

Trật tự và sự an toàn khi tham gia giao thông chỉ có thể có được khi các cá nhân có ý thức tự giác chấp hành Luật Giao thông. Văn hóa giao thông luôn tác động một cách trực tiếp đến ý thức của người tham gia giao thông. Người có văn hóa giao thông là người luôn có ý thức tự giác chấp hành các quy định của Luật Giao thông mọi lúc, mọi nơi, trong mọi điều kiện khác nhau. “Văn hóa khi tham gia giao thông chính là phải chấp hành đúng, gương mẫu và tự giác đối với Luật Giao thông. Theo đó, các hành vi ứng xử trước hết phải đặt ý thức tự giác lên hàng đầu, tiếp đến là thực hiện đúng luật định, gương mẫu và tôn trọng những người liên quan, bảo đảm an toàn tài sản, an toàn công cộng và trật tự công cộng. Để làm được điều này, cần phải loại bỏ các hành động, như vượt đèn đỏ, dừng đỗ đèn đỏ không đúng quy định, chen lấn lán, bóp còi liên tục, bật đèn pha trong phố, đi ngược chiều... Những hành

vi trên không chỉ gây phiền toái mà còn tiềm ẩn rất nhiều nguy cơ tai nạn cho chính người vi phạm và những người xung quanh” [3].

Bên cạnh việc tác động trực tiếp đến ý thức tự giác của người tham gia giao thông, văn hóa giao thông còn chi phối và điều tiết một cách mạng mẽ các hành vi của người tham gia giao thông. Các hành vi giao thông là biểu hiện một cách trực tiếp của ý thức tự giác và văn hóa giao thông của những người tham gia giao thông. Văn hóa giao thông luôn kiểm soát, ngăn chặn các hành vi vi phạm Luật Giao thông ngay cả trong điều kiện không có sự giám sát của cảnh sát giao thông, các lực lượng chức năng, không có camera giao thông, không có sự chứng kiến của những người cùng tham gia giao thông. “Thói quen ứng xử có văn hóa, đúng pháp luật khi tham gia giao thông không chỉ giúp giảm tai nạn mà còn góp phần xây dựng văn hóa, ứng xử văn minh nơi công cộng. Việc xây dựng văn hóa giao thông trước mắt sẽ có tác dụng hạn chế ùn tắc, tai nạn giao thông trong điều kiện hạ tầng giao thông chưa theo kịp sự phát triển kinh tế - xã hội. Về lâu dài, việc tuân thủ pháp luật về giao thông trong người dân sẽ góp phần tạo ra môi trường giao thông an toàn và văn minh hơn” [3]. Văn hóa giao thông có vai trò quan trọng, mang tính chủ đạo trong việc triệt tiêu các hành vi vi phạm Luật Giao thông và các hành vi thiếu văn minh, thiếu tính thẩm mỹ của người tham gia giao thông.

Văn hóa giao thông được từng bước hình thành trên cơ sở nắm vững kiến thức về Luật Giao thông, nghiêm chỉnh chấp hành luật khi tham gia giao thông. Khi xây dựng được văn hóa giao thông, nó lại trở thành điều kiện để người tham gia giao thông luôn ứng xử một cách đúng đắn, văn minh trước mọi tình huống khi tham gia giao thông. Trên cơ sở đó, để nâng cao thức tự giác và hành vi chấp hành Luật Giao thông cần tích cực xây dựng và hoàn thiện văn hóa giao thông cho nhân dân nói chung, cho học sinh - sinh viên nói riêng. Bên cạnh những quy định của pháp luật, sự giám sát của lực lượng cảnh sát giao thông, cơ quan chức năng có thẩm quyền thì văn hóa giao thông là công cụ tự kiểm soát ý thức và hành vi chấp hành Luật Giao thông hiệu quả.

4. VĂN HÓA GIAO THÔNG LÀ ĐỘNG LỰC THÚC ĐẨY Ý THỨC VÀ HÀNH ĐỘNG NGĂN CHẶN CÁC HÀNH VI GÂY NGUY HIỂM CHO NGƯỜI THAM GIA GIAO THÔNG

Văn hóa giao thông là động lực thúc đẩy ý thức và hành động ngăn chặn các hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông như: phá hoại đường, cầu, hầm, bện phà đường bộ, đèn tín hiệu, cọc tiêu, biển báo hiệu, gương cầu, dải phân cách, hệ thống thoát nước và các công trình, thiết bị khác thuộc kết cấu hạ tầng giao

thông đường bộ. Đào, khoan, xẻ đường trái phép; đặt, để chướng ngại vật trái phép trên đường; đặt, rải vật sắc, nhọn, đổ chất gây trơn trượt trên đường; để trái phép vật liệu, phế thải, thải rác ra đường; mở đường, đầu nối trái phép vào đường chính; lấn, chiếm hoặc sử dụng trái phép đất của đường bộ, hành lang an toàn đường bộ; tự ý tháo mở nắp cống, tháo dỡ, di chuyển trái phép hoặc làm sai lệch công trình đường bộ. Sử dụng lòng đường, lề đường, hè phố trái phép. Đưa xe cơ giới, xe máy chuyên dùng không bảo đảm tiêu chuẩn an toàn kỹ thuật và bảo vệ môi trường tham gia giao thông đường bộ. Đua xe, cổ vũ đua xe, tổ chức đua xe trái phép, lạng lách, đánh võng. Sử dụng chất kích thích, bia rượu khi lái xe. Điều khiển xe cơ giới khi chưa đủ tuổi quy định, chạy quá tốc độ quy định, giành đường, vượt ẩu. Đe dọa, xúc phạm, tranh giành, lôi kéo hành khách; bắt ép hành khách sử dụng dịch vụ ngoài ý muốn; chuyển tải, xuống khách hoặc các hành vi khác nhằm trốn tránh phát hiện xe chở quá tải, quá số người quy định...

Các hành vi trên gây mất mỹ quan giao thông, tạo nên tình trạng hỗn loạn, gây mất an toàn và đe dọa trực tiếp đến tính mạng của những người tham gia giao thông. Các hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông còn làm xấu hình ảnh và giảm uy tín của đất nước đối với khách du lịch và bạn bè quốc tế. Nếu được tuyên truyền, giáo dục và hình thành văn hóa giao thông, những người có hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông sẽ tự cảm thấy những hành vi đó là sai trái, là vi phạm những quy định của Luật Giao thông, có ảnh hưởng tiêu cực đối với truyền thống văn hóa tốt đẹp của dân tộc. Trên cơ sở nhận thức được điều đó, những người có hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông sẽ tự điều chỉnh hành vi của mình sao cho phù hợp nhất. Văn hóa giao thông khiến cho người tham gia giao thông luôn cảm thấy bức xúc trước những hành vi kém văn hóa, gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông. Văn hóa giao thông luôn thúc đẩy ý thức chống lại và hành động ngăn chặn các hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông.

Văn hóa giao thông không chỉ có vai trò và khả năng điều tiết một cách mạnh mẽ đối với ý thức và hành động ngăn chặn các hành vi gây nguy hiểm của những người tham gia giao thông mà còn có khả năng tác động một cách trực tiếp làm thay đổi thái độ và hành vi của chính những người trực tiếp thực hiện các hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông. Trên cơ sở đó, văn hóa giao thông là cơ chế kiểm soát và điều tiết trực tiếp đối với ý thức và hành động của chính những người gây ra hành vi nguy hiểm trong giao thông và những người tham gia giao thông khác.

Tự giác chấp hành luật giao thông là biểu hiện, là điều kiện đầu tiên của văn hóa giao thông. Điều này có thể thực hiện trong mọi hoàn cảnh, điều kiện giao thông cụ thể. Tuy nhiên, ngăn chặn các hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông

lại không dễ dàng thực hiện, thậm chí còn đe dọa đến tính mạng của người thực hiện. Hoạt động ngăn chặn các hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông sẽ gặp phải sự phản đối, thậm chí tấn công, hành hung của chính đối tượng thực hiện. Chính vì thế, Nhà nước cần có cơ chế, chính sách và luật bảo vệ người ngăn chặn các hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông. Chỉ khi được bảo vệ, được đánh giá và công nhận những đóng góp của mình, nhân dân mới tích cực ngăn chặn các hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông.

5. VĂN HÓA GIAO THÔNG DUY TRÌ VÀ KIỂM SOÁT Ý THỨC TÔN TRỌNG NGƯỜI THAM GIA GIAO THÔNG, GIÚP ĐỠ, NHƯỜNG NHỊN TRẺ EM NGƯỜI GIÀ, NGƯỜI KHUYẾT TẬT

Văn hóa giao thông không chỉ có vai trò nâng cao thức tự giác, chi phối trực tiếp hành vi chấp hành Luật Giao thông và tạo động lực thúc đẩy ý thức, hành động ngăn chặn các hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông mà còn duy trì và kiểm soát ý thức tôn trọng người tham gia giao thông, giúp đỡ, nhường nhịn trẻ em người già, người khuyết tật khi tham gia giao thông. “Bên cạnh việc tuân thủ nghiêm túc luật giao thông, người tham gia giao thông một cách văn hóa còn cần có tính cộng đồng. Tính cộng đồng chính là việc xử sự, là mối quan hệ giữa con người với con người khi tham gia giao thông. Điều này thể hiện qua việc không chen lấn, việc cứu giúp người khác bị rủi ro khi tham gia giao thông, như cấp cứu người bị nạn, chủ động đưa người già, yếu, trẻ nhỏ qua đường; cùng với cảnh sát giao thông phê bình, ngăn chặn hành vi sai phạm của người khác; thấy các sự cố về đường sá, phương tiện, phải kịp thời báo hiệu, thông báo cho nơi liên quan, để kịp thời ngăn chặn xử lý” [3].

Trong điều kiện giao thông của đất nước còn nhiều hạn chế, khó khăn, đặc biệt là số lượng và chất lượng các phương tiện giao thông công cộng chưa đáp ứng được nhu cầu thực tế của người tham gia giao thông hiện nay thì ý thức tôn trọng người cùng tham gia giao thông, giúp đỡ, nhường nhịn trẻ em, người già, người khuyết tật trong việc sử dụng các phương tiện, dịch vụ giao thông công cộng nói riêng và quá trình tham gia giao thông nói chung chỉ có thể được hình thành và duy trì trên cơ sở nền tảng văn hóa giao thông của mỗi cá nhân. Văn hóa giao thông thôi thúc con người tự nguyện hi sinh quyền lợi chính đáng của bản thân mình để nhường nhịn, chia sẻ cho những người cần được chia sẻ, nhường nhịn. Văn hóa giao thông thôi thúc con người từng bước khắc phục sự thờ ơ, vô cảm với những người yếu đuối, những người cần được giúp đỡ trong những hoàn cảnh giao thông cụ thể.

Dưới tác động của văn hóa giao thông con người cư xử với nhau nghĩa tình hơn, nhân đạo, nhân văn hơn. Xây dựng văn hóa giao thông không chỉ có vai trò quan trọng đối với công tác đảm bảo trật tự, an toàn giao thông mà còn có vai trò quan trọng trong việc góp phần xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, hiện đại, đậm đà bản sắc dân tộc, nhân đạo, nhân văn, cao cả. “Tuy nhiên, để hình thành và duy trì nếp văn hóa giao thông, xây dựng văn hóa giao thông, ngoài trách nhiệm của các cơ quan quản lý, trách nhiệm của người thực thi công vụ về giao thông thì việc chấp hành pháp luật về bảo đảm trật tự, an toàn giao thông và hành vi ứng xử có văn hóa khi tham gia giao thông là một trong các nội dung quan trọng nhất, có tính quyết định trong việc giảm thiểu ùn tắc giao thông và tai nạn giao thông. Các hành vi ứng xử trước hết phải đặt ý thức tự giác lên hàng đầu, tiếp đến là thực hiện đúng luật định, gương mẫu và tôn trọng những người liên quan, bảo đảm an toàn tài sản, an toàn công cộng và trật tự công cộng. Người dân phải tuân thủ các chuẩn mực đạo đức khi tham gia giao thông, chấp hành đúng, gương mẫu và tự giác đối với Luật Giao thông” [3]. Từ đó, từng bước xây dựng, hoàn thiện văn hóa giao thông, biến giao thông trở thành một phần xinh đẹp của bộ mặt đất nước, góp phần tạo nên tinh thần đoàn kết, nhân đạo, nhân văn của dân tộc, tạo ấn tượng tốt đẹp cho khách du lịch và bạn bè quốc tế.

6. KẾT LUẬN

Bằng sự kết hợp hài hòa giữa cách tiếp cận nội quan với tiếp cận ngoại quan, tác giả đã nhìn nhận và phân tích, đánh giá nội dung nghiên cứu một cách khách quan. Thông qua phương pháp nghiên cứu tài liệu, tác giả phân tích và làm rõ các vai trò của văn hóa giao thông đối với công tác đảm bảo trật tự và an toàn giao thông đường bộ. Thông qua quá trình nghiên cứu, tác giả nhận thấy: văn hóa giao có tác động một cách tích cực và toàn diện đối với người tham gia giao thông. Văn hóa giao thông giúp cho người tham gia giao thông nâng cao thức tự giác và chi phối trực tiếp hành vi chấp hành Luật Giao thông; văn hóa giao thông là động lực thúc đẩy ý thức và hành động ngăn chặn các hành vi gây nguy hiểm cho người tham gia giao thông; văn hóa giao thông duy trì, kiểm soát ý thức tôn trọng người tham gia giao thông, giúp đỡ, nhường nhịn trẻ em người già, người tàn tật trong suốt quá trình tham gia giao thông. Với những vai trò đó, văn hóa giao thông đảm bảo cho hoạt động giao thông đường bộ được diễn ra một cách trật tự và an toàn. Trên cơ sở kết quả nghiên cứu về vai trò của văn hóa giao thông đối với người tham gia giao thông, đối với việc đảm bảo trật tự và an toàn giao thông đường bộ, tác giả nhận thấy: việc xây dựng văn hóa giao thông trong cộng đồng hiện nay là nhiệm vụ quan trọng và cấp bách của Đảng và Nhà nước ta, các cơ quan, đơn vị, tổ chức chính trị - xã hội, đoàn thể và từng cá

nhân. Tiếp tục nghiên cứu về vai trò của văn hóa giao thông để có cơ sở khoa học cho công tác xây dựng hoàn thiện pháp luật về giao thông, văn hóa giao thông trong cộng đồng là nhiệm vụ của các nhà khoa học, các đơn vị, tổ chức có liên quan./

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đảng Cộng sản Việt Nam (2006), Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc - Lần thứ X, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
2. Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam (2008), Luật Giao thông đường bộ.
3. Lê Minh (2020), “Xây dựng văn hóa giao thông góp phần giảm thiểu nguy cơ tai nạn”, *Tạp chí Cộng sản online*, truy cập ngày 15/7/2023.
4. Trần Ngọc Thêm (1999), Cơ sở văn hóa Việt Nam, NXB Giáo dục, TP. Hồ Chí Minh.
5. Viện Ngôn ngữ (2003), Từ điển tiếng Việt, NXB Đà Nẵng.